

Telen met toekomst **Werkt aan winst**

Telen met toekomst werkt samen met andere partijen aan duurzame gewasbescherming en duurzame bemesting voor akkerbouw, vollegrondsgroenteteelt, bloembollen, fruitteelt, boomkwekerij en glastuinbouw. Belangrijkste partners van Telen met toekomst zijn de landelijke, sectorale en regionale landbouworganisaties (LTO, NBvB, KAVB, NFO), Unie van waterschappen, Vewin, Agrodīs, Nefyto, Cumela en Plantum. Het project loopt van 2008 tot en met 2010 en wordt gefinancierd door het ministerie van LNV. De uitvoering wordt gedaan door PPO en DLV Plant. Via deze nieuwsbrief wordt u op de hoogte gehouden van actuele ontwikkelingen.

Meer informatie: www.telenmettoekomst.nl of info@telenmettoekomst.nl

Klaar af?

Het einde van het convenant nadert en zo ook het einde van Telen met toekomst. Voor u ligt dan ook de laatste nieuwsbrief. Projectleider Frank Wijnands ziet echter nog volop uitdagingen en hoopt daarom dat organisaties blijven werken aan verduurzaming.

“Het einde van het convenant nadert en zo ook het einde van Telen met toekomst.

In de afgelopen periode hebben veel belanghebbende partijen elkaar op de werkvloer weten te vinden bij de aanpak van concrete regionale en sectorale problemen. Daaraan hebben het convenant, en ik ben maar zo vrij om het te zeggen, projecten als Telen met toekomst het nodige bijgedragen.

Zijn we nu ook klaar met de gewasbeschermingsproblematiek? Nee, daar geloof ik nou niks van! Het is weliswaar een minder hot item in de politiek, maar de uitdagingen zijn er niet minder om. En bovendien staan we wat betreft een effectieve en succesvolle manier om de overgebleven uitdagingen aan te pakken, pas aan het begin. Laat staan dat we een nieuwe werkwijze geborgd hebben. Ik zal dat wat nader uitwerken.

Eerst de uitdagingen: we zullen oplossingen moeten vinden voor een grote diversiteit aan waterkwaliteitsproblemen die zich nog steeds voordoen. De aanpak die dit soort problemen weet op te lossen en te voorkomen moet verder worden uitgedragen en toegepast. Daar waar het middelenpakket erg smal wordt, en dat is op veel plaatsen, zijn nieuwe oplossingsrichtingen en alternatieve technieken en methoden nodig. Met toegelaten middelen moet zeer zorgvuldig worden omgegaan voor het behoud van de bestrijdingsmogelijkheden en het kunnen afwisselen om resistenties tegen te gaan. Deze uitdagingen vragen om samenwerking.

Bovendien is nieuw beleid nodig in de organisaties van de belanghebbenden om nieuwe en andere dingen te doen dan tot nu toe. De ervaringen in de afgelopen jaren geven goede hoop dat we op de goede weg zijn. Maar er moet wel doorgepakt worden en de aanpak moet verankerd worden. En dat zonder politieke urgentie! Ik hoop dat er genoeg kritische massa is ontstaan van belanghebbenden die hun verantwoordelijkheid nemen om ook zonder die politieke druk blijvend aan verduurzaming te werken.”

Frank Wijnands, projectleider Telen met toekomst

Stakeholders zien nog volop kansen voor duurzamere gewasbescherming

Het project Telen met toekomst stopt eind 2010. Uitdagingen op de weg

naar meer duurzaamheid zijn er echter nog volop. Dat is de conclusie van een stakeholdersdag die werd gehouden op 11 oktober in Driebergen. De aanwezige waterschappen, producenten en distributeurs van gewasbeschermingsmiddelen, landbouworganisaties en overheden willen hier komende jaren graag samen aan verder werken

Voor de stakeholdersdag op 11 oktober in Driebergen waren dertig personen uitgenodigd die afgelopen jaren in woord en daad sterk hebben bijgedragen aan de invulling van meer duurzame gewasbescherming. Vaak gebeurde dit in nauwe samenwerking met Telen met toekomst. “Er zijn de laatste jaren samenwerkingen tot stand gekomen, die het waard zijn om voort te zetten”, vertelde Frank Wijnands in zijn openingswoord. “We hebben gemerkt dat het veel oplevert als je mensen met verschillende achtergronden met elkaar in gesprek brengt. Iedereen heeft een stukje van de sleutel tot succes in handen.”

Daarna werd in groepen gediscussieerd over de ervaringen en in hoeverre het geleerde benut kan worden om nieuwe uitdagingen aan te pakken. Alle aanwezigen waren het daarbij over eens dat samenwerking een duidelijke meerwaarde oplevert. Tijdens het middagprogramma werden de aanwezigen opgeroepen om na te denken welke uitdagingen zij voor de komende jaren zien en hoe zij die in samenwerking met anderen zouden willen aanpakken.

Verschillende aanwezigen hadden een duidelijke visie. Jan Bouwman van Syngenta wil komende jaren graag aan de slag met biodiversiteit en deed meteen een oproep om te vragen welke partijen mee willen werken. “Syngenta gaat hier sowieso mee door, maar liever samen met anderen dan alleen.” Rien Klippel van Waterschap Scheldestromen wil komende jaren samen met telers van zwarte bessen, collega waterschappen en andere partijen kijken naar emissie in de zwarte bessenteelt. Hij ziet meer in een gezamenlijke aanpak dan in pure handhaving.

Ook Maurice Steinbusch van CUMELA denkt dat zijn organisatie nog meer slagen kan maken op het gebied van verduurzaming als hij kijkt naar energieverbruik, landbouwverkeer en overlast naar water/lucht. Persoonlijk wil hij aan de slag met biofilters. Zijn doel is om binnen twee jaar in elke provincie minimaal één filter te hebben staan. “Ik heb vandaag ondervonden dat andere partijen dit ook belangrijk vinden, dus dat biedt perspectief en kansen.”

Harm Brinks gaf aan dat Telen met toekomst weliswaar stopt, maar dat PPO-WUR en DLV Plant blijven werken aan duurzaamheid. Hij ziet als positieve ontwikkeling dat ook de afzetorganisaties momenteel actief zoeken naar mogelijkheden om verder te verduurzamen. DLV Plant en PPO zijn in gesprek met een supermarktketen om aan dat streven uitwerking te geven.

Frank Wijnands, Wageningen UR, besloot de stakeholdersdag met een dankwoord aan alle aanwezigen en sprak de hoop uit dat de dag heeft bijgedragen aan nieuwe initiatieven voor samenwerking op het terrein verduurzaming; meer begrip en tot het elkaar beter kunnen vinden. “Met kennis van de sleutels tot succes en inspiratie kunnen weer nieuwe stappen naar verduurzaming worden gezet.”

- Meer informatie [Frank Wijnands](#) of [Harm Brinks](#)

Akkerbouw

Waterkwaliteit in maïsgebieden kan nog verder verbeteren

Het pilotproject ‘Werken aan schoner oppervlaktewater in de intensieve maïsteeltgebieden Hoge en Lage Raam in Noord Brabant’ is succesvol. Binnen deze pilot hebben Waterschap Aa en Maas, LTO Nederland, Cumela, Nefyto en Agrodix de afgelopen drie jaar samen met Telen met toekomst gewerkt aan het verbeteren van de kwaliteit van het oppervlaktewater. Uit monitoring blijkt dat de hoeveelheid maïsherbiciden in het oppervlaktewater de laatste jaren is afgenomen. Neerslaggerelateerde emissieroutes, zoals perceels- en erfafspoeling blijken een grote bijdrage te leveren. De waterkwaliteit kan verbeterd worden door meer aandacht te besteden aan het voorkomen van deze

emissieroutes.

Het pilotproject in de maïsteelt is drie jaar geleden gestart. Het Waterschap Aa en Maas mat in haar werkgebied regelmatig overschrijdingen van de Maximum Toelaatbare Risicowaarde (MTR). Het project had als doel het aantal overschrijdingen van de MTR tot nul te reduceren.

Om inzicht te krijgen in de relatie tussen het gebruik van maïsherbiciden en de waterkwaliteit heeft het waterschap in de 'haarvaten' van het gebied wekelijks de waterkwaliteit bemonsterd in de periode van begin mei tot half juli. Dit is namelijk de periode dat maïsherbiciden worden toegepast.

Uit de metingen blijkt dat de waterkwaliteit is verbeterd. In 2008 zijn in de twee pilotgebieden (in 66 monsters) 9 overschrijdingen van de MTR gevonden, in 2009 (in 54 monsters) nog slechts 4. In 2010 waren het er ook 4 overschrijdingen (in 43 monsters). De mate waarin de MTR werd overschreden nam in de jaren ook af.

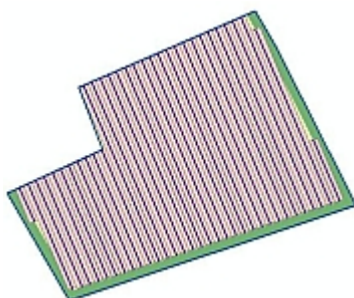
Hoewel concentratie van maïsherbiciden in het oppervlaktewater dus is verminderd, geeft Brigitte Kroonen van Telen met toekomst wel aan dat het de vraag is of dit volledig is toe te rekenen aan het pilotproject. "We hebben samen grote stappen gezet op het gebied van het toepassen van aangepaste doseringen, goede spuittechniek en moment van spuiten (bijvoorbeeld windrichting). Emissie door drift lijkt goed te controleren. Er zijn echter ook neerslaggerelateerde emissieroutes zoals afspoeling van percelen en erven." Zo waren 2009 en 2010 in de periode van begin mei tot half juli droge jaren, terwijl er in 2008 een aantal grote buien viel tijdens de meetperiode. Kort na deze buien werden hogere concentraties van middelen gemeten.

Gedurende het project zijn de diverse emissieroutes geïdentificeerd en zijn maatregelen beschreven, die de kans op emissie kunnen verkleinen. Om inzicht te krijgen in de bijdrage van de verschillende emissieroutes zijn in 2009 en 2010 een aantal bijzondere monsters genomen. Er werden goten ingegraven in de slootkanten om het afspoelingswater op te vangen. In het water, dat in 2010 na half juli werd opgevangen, werden hoge concentraties maïsherbiciden gevonden. Ook in plassen op percelen zijn in 2009 en 2010 hoge concentraties van middelen teruggevonden. Hieruit blijkt dat afspoeling een belangrijke emissieroute is. Kroonen denkt daarom dat de kans op hoge concentraties van middelen in de sloot kan worden verminderd door meer aandacht te besteden aan het voorkomen van afspoeling. Zeker op percelen die laag liggen en waar plasvorming eerder optreedt. Zaken als grondbewerking en hoogteverschillen van een perceel lijken dan van invloed. De inrichting van het perceel kan dan ook een rol spelen. Er kunnen bijvoorbeeld grasranden worden ingezaaid met eventueel een greppel evenwijdig aan de sloot waarin water de kans krijgt om te bezakken voordat het de sloot inloopt. Het gaat hierbij dus om andere teeltmaatregelen waar de eigenaar van het perceel veel invloed op heeft.

De maïspilot heeft veel nieuwe inzichten opgeleverd. Hoewel Telen met toekomst stopt gaan de deelnemende partijen kijken hoe ze samen de waterkwaliteit nog verder kunnen verbeteren. De maïspilot is opgenomen het KRW project Landbouw Centraal.

- Meer informatie bij Telen met toekomst: [Brigitte Kroonen](#) of [Harm Brinks](#)

Optimale indeling maïsperceel moet leiden tot hoog saldo en milieuwinst

Wageningen UR en DLV Plant onderzoeken samen met maïstelers of ze met het computerprogramma GAOS de indeling van het maïsperceel kunnen optimaliseren. Dit moet leiden tot een hoger saldo en winst voor het milieu.

Een vijftal maïspcelen is onlangs opgemeten met GPS. Vervolgens worden in het computerprogramma GAOS verschillende gegevens ingevoerd zoals de werkbreedte van de maïszaaimachine en de veldspuit. Ook kunnen kengetallen worden ingevoerd als de opbrengst van de maïs, de teeltkosten, de kosten voor het inzaaien van akkerranden en eventuele vergoedingen hiervoor. Op basis van al deze gegevens berekent het programma vervolgens een optimale indeling van het perceel. Dit gebeurt in de

vorm van een kaart met daarop de werkrichting.

Sytze de Bruin van het Departement Omgevingswetenschappen van WUR heeft met het programma voor een vijftal percelen de optimale indeling berekend. Richard Korver van DLV Plant is begeleider van de bedrijven. Hij vertelt: "Uit de berekeningen komen vooral voor gerende percelen verrassende plaatjes tevoorschijn die je zelf niet zou verwachten."

Het gebruik van het programma moet niet alleen een hoger saldo opleveren voor de boer maar ook milieuwinst. Uit metingen binnen maïspcelen in de Hoge Raam in Noord Brabant blijkt dat afspoeling een serieuze bron van emissie is. Het aanleggen van akkerranden kan deze afspoeling verminderen. Korver: "Je kan in het programma een minimale breedte van een akkerrand invullen. Je ziet uit de berekening dat het interessant kan zijn om aan de ene kant van het perceel een bredere akkerrand aan te houden dan aan de andere kant."

De uitkomsten van het programma worden binnenkort besproken met maïstelers en loonwerkers. DLV Plant en WUR willen de kennis en ervaringen komende jaren verder inzetten in de praktijk.

- Meer informatie: [Richard Korver](#)

Bollenteelt

Henk Bouman van Hollands Noorderkwartier blij met Rob Faasen Wisseltrofee

Henk Bouman, beleidsmedewerker bij het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier heeft onlangs de Rob Faasen wisseltrofee (De 'Faas') ontvangen. 'De Faas' is een wisseltrofee voor onderscheidende activiteiten op het gebied van waterkwaliteit en gewasbeschermingsmiddelen. Henk Bouman is trots op de prijs. "Ik heb echter niet het idee dat ik deze prijs alleen heb verdiend, maar samen met anderen. Ook Jan Willem van der Meer en Telen met toekomst komt lof toe."

Bouman kreeg de wisseltrofee tijdens de Landelijke stakeholderbijeenkomst duurzame gewasbescherming van Telen met toekomst op 11 oktober jl. uit handen van Ellen Beerling (Telen met toekomst / Wageningen UR Glastuinbouw). Zij ontving de prijs vorig jaar namens het projectteam Polderproject de Woudse Droogmakerij. Beerling roemde Bouman voor het feit dat hij waterkwaliteitsknelpunten probeert te voorkomen en op te lossen door samenwerking te zoeken en de dialoog aan te gaan met de agrarische sector. "Door zijn veelvuldig optreden voor studiegroepen van telers en op spuitlicentiebijeenkomsten van de gewasbeschermingsmiddelenhandel heeft hij de waterkwaliteitsproblematiek in Noord-Holland bespreekbaar weten te maken."

Daarnaast is het afgelopen jaar door Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK) samen met gewasbeschermingsmiddelentoeleverancier Van Gent van der Meer Nuyens en Telen met toekomst een pilot opgezet in het Noordelijke Zandgebied om samen met bollentelers de emissie van gewasbeschermingsmiddelen te voorkomen. Een adviseur van Van Gent van der Meer Nuyens, een Tmt adviseur en een handhaver van HHNK hebben gezamenlijk bedrijven bezocht en daarbij gekeken naar de erfsituatie en de risico's op emissie. De telers kreeg een plan van aanpak met mogelijke verbeterpunten.

Henk Bouman spreekt van een unieke samenwerking. Hij vindt daarom ook dat de Faas mede toekomt aan Jan Willem van der Meer van Van Gent van der Meer Nuyens en ook Stefanie de Kool van Telen met toekomst. "Als waterschap hebben we altijd actief gezocht naar ingangen bij telers. Via Telen met toekomst ben ik in contact gekomen met Jan Willem van der Meer. Hij zag in dat hij als toeleverancier ook een belang heeft om te voorkomen dat gewasbeschermingsmiddelen in het oppervlaktewater terecht komen. Wanneer middelen in het water worden gevonden kan dit immers discussie opleveren voor de toelating. Gezamenlijk met Telen met toekomst zijn we daarom aan de slag gegaan."

Bouman ziet de prijs als stimulans om op deze ingeslagen weg door te gaan en de aanpak te verbreden. "Wij willen komende jaren samen met andere partijen de puntjes op de i zetten en zo de waterkwaliteit verder verbeteren."

Meer informatie: [Henk Bouman](#) van Hollands Noorderkwartier of [Stefanie de Kool](#) van Telen met toekomst

Monitoring kwaliteit bloembollen en monitoring percelen

In samenwerking met toeleverancier Alb. Groot heeft Telen met toekomst een methodiek ontwikkeld voor de beoordeling van de kwaliteit van partijen bloembollen. Deze monitoring helpt telers om bewuster naar de partijen te kijken en veranderingen over de jaren heen vast te leggen. Tevens kan de teler met de vastgelegde informatie de oorzaken van eventuele problemen zoals ziektes of beschadiging opsporen en verhelpen.

Ook is een methodiek ontwikkeld waarmee telers door de jaren heen een registratie bij kunnen houden van activiteiten en voorkomende ziekten en plagen op hun percelen. Dit kan een grote bijdrage leveren aan het voorkomen van ziekten en plagen en kan bij eventuele problemen helpen de oorzaken te traceren.

- [Praktische methodiek](#) voor de kwaliteitsbeoordeling van tulp, hyacinth en narcis
- [Perceelsmonitoringslijst](#)

Boomkwekerij

Aandacht voor driftarme doppen op laanboommiddag

Op donderdag 23 september 2010 werd bij Boomkwekerij J.W.Crum BV in Dodewaard een kennismiddag gehouden. Er was veel aandacht voor de rooidemonstratie van de teelt in goten maar ook voor het beperken van drift bij het opwaarts spuiten. Van de middag is een filmpje te bekijken op YouTube.

De laanboombijeenkomst bij Boomkwekerij Crum werd georganiseerd door PPO-WUR samen met Telen met toekomst, Kring Opheusden, Kring Oost, Boomteeltstudieclub Opheusden en de Cultuurgroep voor laan-, bos- en parkbomen. DLV Plant adviseurs Arie Schipper en Gerrit

Schalk hielden vanuit Telen met toekomst een spuitdemonstratie met driftarme doppen voor het opwaarts spuiten van laanbomen. Tevens vertelden zij over de ervaringen die zij dit seizoen samen met een aantal kwekers hebben opgedaan met driftarme doppen. Daarnaast werd ook de mastspuit van Damcon gedemonstreerd, was er veel aandacht voor de teelt in goten en werden enkele lezingen gehouden over actuele ziekten.

Met ruim 200 bezoekers was de laanboombijeenkomst zeer succesvol net als de kennisdag 'duurzame gewasbescherming' die een week eerder bij Wencop Kwekerijen in Barneveld was gehouden. Deze dag, die was georganiseerd door toeleveranciers WPA, Robertus, Agrowin, Brinkman, de NBvB en Telen met toekomst, trok zo'n 100 bezoekers. Naast het volgen van lezingen over verschillende onderwerpen, konden de kwekers buiten demonstraties bekijken van driftarme doppen en laag volume systemen.

[Filmpje](#) van de laanboommiddag

[Artikel](#) in de vorige nieuwsbrief over driftarme doppen in de laanboomteelt

- Meer informatie: [Wilco Dorresteyn](#)

Fruitteelt

Fruittelers zien voordeel in duurzame aanpak fruitmot

Dertig fruittelers in de provincie Utrecht hebben afgelopen seizoen gewerkt aan een duurzame bestrijding van fruitmot in appel en peer. Dit gebeurt in samenwerking met Bio Fruit Advies, LaMi, het Hoogheemraadschap de Stichtse Rijnlanden en Telen met toekomst. Het doel is een effectieve, residuvrije en milieubelastingvrije bestrijdingsstrategie van fruitmot.

“In zijn algemeen was de bestrijding van fruitmot in 2010 moeilijk voor appelteilers”, aldus onderzoeker Herman Helsen. Op veel bedrijven kwam te veel schade voor. Op peer bleef de aantasting onder controle.

Hoewel 2010 dus een lastig jaar was, zijn de meeste van de dertig fruittelers die deelnemen aan het project voor een duurzame aanpak van fruitmot tevreden over het bestrijdingsresultaat op hun bedrijf.

Lees ook een [recent artikel over het project](#) of bekijk een filmpje op [YouTube](#).

- Meer informatie bij [Herman Helsen](#)

Vollegrondsgroente

Landelijke preidag geslaagd

De Landelijke Preidag op 15 oktober is met ruim 400 bezoekers zeer geslaagd. De organisatie bestaande uit PPO Vredepeel, DLV Plant, ZLTO en LTO Vollegrondsgroentenet is erg tevreden. Hetzelfde geldt voor Telen met toekomst dat tijdens de dag aandacht vroeg voor het mengen van preiresten met compost, het gebruik van een biofilter en een goede perceelskeuze.

De bezoekers van de Landelijke Preidag konden buiten diverse demonstraties en proeven bekijken. Vanuit het project Telen met toekomst werd aandacht besteed aan behoud van nutriënten door preiresten met verse natuurcompost te mengen. Ook was er een mobiel biofilter aanwezig waarmee waswater, dat afkomstig is van het in- en uitwendig reinigen van de gewasbeschermingsspuit, kan worden gezuiverd.

Jacques Rovers van Telen met toekomst merkt op dit moment in verschillende sectoren interesse voor biofilters. De demonstraties hebben ook effect. Zo gaat, naar aanleiding van de demonstratie op de landelijke aardbeidendag, toeleveringsbedrijf Van Nederkassel nu zelf aan de slag met het bouwen van een filter om dat vervolgens onder de aandacht te brengen bij haar klanten.

Tijdens de Landelijke Preidag werd door Mertens en Telen met toekomst een brochure uitgedeeld met als titel ‘Basis preiteelt begint bij perceelskeuze’. In de brochure staan tips waar preiteelers rekening mee moeten houden. Want zo stelt Piet van der Haas van Mertens: “Voor tien hectare preizaad of preiplanten kopen is geen kunst, maar wel om er tien hectare grond bij te vinden.” Een goede grond is volgens hem de basis voor een gezonde teelt.

- Brochure ‘ [Basis preiteelt begint bij perceelskeuze](#)’
- Meer informatie: [Jacques Rovers](#) van Telen met toekomst

Glastuinbouw

Verbetering waterbeheer in glastuinbouw cruciaal voor middelenpakket

Het verminderen van emissie is cruciaal om een effectief

gewasbeschermingsmiddelenpakket te houden. Dit vertelden gewasbeschermingsmiddelenproducenten, zoals Bayer CropScience en BASF tijdens de WaterWeken. Op de bijeenkomsten, die werden georganiseerd door LTO Groeiservice samen met Telen met toekomst en Duurzaam telen begint bij jou, stonden optimaal watergebruik en de mogelijkheden om emissie te verminderen centraal.

De bijeenkomsten van de WaterWeken zijn bezocht door ruim 350 telers. Op elke bijeenkomst gaf het lokale waterschap een presentatie over de gewasbeschermingsmiddelen die gemeten worden in de sloot. Vervolgens lieten onderzoekers, adviseurs en tuinders zien dat er goede maatregelen mogelijk zijn om het waterbeheer in en om de kassen te verbeteren en de emissie te verminderen.

Simpele maatregelen kunnen heel effectief zijn, zo bleek onder andere in Moerkapelle, Klazienaveen en Brakel. Voorbeelden zijn het correct meedruppelen van gewasbeschermingsmiddelen, optimaal beregenen, water op een goede manier ontsmetten en het filterspoelwater hergebruiken. Verschillende keren werd daarbij ook benadrukt dat emissievermindering noodzakelijk is om een effectief middelenpakket te behouden.

Harmen Humelen, projectmanager gewasbescherming van LTO Groeiservice, is tevreden over de bijeenkomsten. "Schoon water is momenteel een belangrijk thema in de glastuinbouw. Wij zijn daarom blij dat sprekers vanuit verschillende organisaties en bedrijven hun kennis en ervaring hebben gedeeld om glastuinders verder op weg te helpen naar een emissieloze glastuinbouw in 2027."

Tijdens de WaterWeken konden telers deelnemen aan een prijsvraag over water, emissies en oplossingen. Zeven prijswinnaars doen in december mee met de schaatsclinic van voormalige Elfstedentocht winnaar Henk Angenent. De prijsvraag werd georganiseerd door Duurzaam telen begint bij jou.

[Filmpje](#) over de bijeenkomst bij Evanty in Moerkapelle

- Meer informatie: [Harmen Hummelen](#) van LTO Groeiservice

Telen met toekomst besteedt de uiterste zorg aan de betrouwbaarheid en actualiteit van de gegevens in deze nieuwsbrief. Telen met toekomst is niet aansprakelijk voor schade als gevolg van onjuistheden of problemen veroorzaakt door het verspreiden van de informatie.

Gebruik van tekst en afbeeldingen van deze nieuwsbrief alleen met toestemming van Telen met toekomst.
powered by e-News